

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

(2014)

9ο Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή "Τεχνολογίες της Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση"

Υποψήφιοι φιλόλογοι: ψηφιακοί «ιθαγενείς» ή ψηφιακοί «μετανάστες»;

Μενέλαος Χαρ. Τζιφόπουλος

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τζιφόπουλος Μ. Χ. (2022). Υποψήφιοι φιλόλογοι: ψηφιακοί «ιθαγενείς» ή ψηφιακοί «μετανάστες»; . *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 534–541. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/3967>

Υποψήφιοι φιλόλογοι: ψηφιακοί «ιθαγενείς» ή ψηφιακοί «μετανάστες»;

Μενέλαος Χαρ. Τζιφόπουλος
mtzifopo@edlit.auth.gr
Διδάκτωρ Α.Π.Θ.

Περίληψη

Η εκπαίδευση των σύγχρονων Ελλήνων φιλόλογων, μέσα από τις επίσημες προδιαγραφές των ισχυρόντων Προγραμμάτων Σπουδών, προσανατολίζεται στην προετοιμασία φοιτητών/τριών για διδασκαλία στο λεγόμενο ψηφιακό σχολείο. Σ' ένα τέτοιο σχολείο οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών θα κατέχουν εξέχουσα θέση και θα αποτελούν τον «ευφυή» βοηθό του εκπαιδευτικού στη διδακτική πρακτική του. Η παρούσα δημοσίευση, λαμβάνοντας υπόψη το παραπάνω πλαίσιο, παρουσιάζει τις απόψεις των υποψηφίων εκπαιδευτικών των Τμημάτων Φιλολογίας, Ιστορίας-Αρχαιολογίας και Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., μέσα από την ποιοτική ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, αναφορικά με τα προγράμματα Η/Υ που αξιοποιούν σε διαφορετικά περιβάλλοντα μάθησης, το επίπεδο κατοχής γνώσεων ψηφιακού γραμματισμού τους, καθώς, επίσης, και τους φορείς από τους οποίους οι φοιτητές/τριες απέκτησαν αυτές τις γνώσεις. Τα δεδομένα της έρευνας δίνουν στοιχεία για το προφίλ του ψηφιακά εγγράμματος υποψηφίου Έλληνα φιλόλογου, το οποίο διαμορφώνεται βάσει των προγραμμάτων Η/Υ που αξιοποιεί, κυρίως, σε έξω-ακαδημαϊκά περιβάλλοντα μάθησης, και της εξοικειώσής του με τις ΤΠΕ.

Λέξεις κλειδιά: υποψήφιοι φιλόλογοι, ψηφιακός γραμματισμός, ψηφιακοί ιθαγενείς, ψηφιακοί μετανάστες

Εισαγωγή

Η διεθνής εκπαιδευτική συζήτηση στο πεδίο των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) θέτει στο επίκεντρο τον σύγχρονο μαθητή, ο οποίος κατακλύζεται, καθημερινά, από τα νέα εξελιγμένα ψηφιακά μέσα και έρχεται σε επαφή με ηλεκτρονικά κείμενα υβριδικής μορφής (Ware & Warschauer, 2005: 434). Η τεχνολογικά εξελιγμένη γενιά μαθητών, η γενιά, δηλαδή, των “i-kids” (Tapscott, 2009), ή αλλιώς, η γενιά των «ψηφιακών ιθαγενών» (digital natives), όπως καθιερώθηκε ως όρος από τον Marc Prensky (2001), αποκτά γνώσεις και δεξιότητες αναφορικά με τις ΤΠΕ μέσω της αυτομόρφωσης και της αλληλεπίδρασής της τόσο με το σύγχρονο περιβάλλον όσο και με τους συνομηλικούς της (Davies, Halfond & Gibbins, 2012).

Από τις αρχές της νέας χιλιετίας έως και σήμερα, η έννοια των ψηφιακών «ιθαγενών» βρίσκεται κάτω από το μικροσκόπιο των ερευνητών, αποτελώντας πεδίο συζήτησης σε παγκόσμια κλίμακα. Η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από το ζήτημα της ικανότητας του ψηφιακού «ιθαγενούς» να μπορεί να συμπεριλάβει τα νέα ψηφιακά μέσα στην καθημερινότητά του, τα οποία θα αποτελούν γι' αυτόν χρήσιμα εργαλεία της νόησης. Η ικανότητα αυτή, ωστόσο, προϋποθέτει ένα ελάχιστο κατακτημένο επίπεδο ψηφιακού γραμματισμού (digital literacy).

Για τον παραπάνω λόγο, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών περιλαμβάνει εξειδικευμένα μαθήματα/ προγράμματα με στόχο την προετοιμασία των φοιτητών/τριών για διδασκαλία με τη συμβολή των ΤΠΕ. Οι προσπάθειες αυτές, αν και σε πρωτόλεια φάση, μεθοδεύτηκαν

κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 και κορυφώνονται από το 2000 έως και σήμερα (Larose et al., 2009). Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι πολλές χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής βρίσκονται ένα βήμα μπροστά από την Ελλάδα στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ, φαίνεται ότι τα προβλήματα που ανακύπτουν και σ' αυτές είναι παρόμοια (Madden et al., 2005).

Προκύπτουν, λοιπόν, πολλά ζητήματα καίριας σημασίας. Ένα από αυτά είναι η λεγόμενη επαγγελματική ταυτότητα των υποψηφίων εκπαιδευτικών, όπως αυτή διαμορφώνεται στο πανεπιστημιακό πλαίσιο (Sutherland, Howard & Markauskaite, 2010). Οι υποψήφιοι φοιτούν σε κάποιο πανεπιστημιακό Ίδρυμα έχοντας από πριν κάποιο, ελάχιστο ή και ικανοποιητικό, γνωστικό υπόβαθρο σχετικό με τους Η/Υ και μέσω της εκπαίδευσής τους ασκούνται σε ακαδημαϊκές, κατά κύριο λόγο, πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού (Burnett, 2011). Αυτές οι πρακτικές αφορούν είτε βασικές δεξιότητες Η/Υ είτε εξειδικευμένες γνώσεις, για εξοικείωση με εκπαιδευτικά λογισμικά και προγράμματα προσανατολισμένα στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων. Μέσω των πανεπιστημιακών τους σπουδών ενισχύεται η επαγγελματική τους ταυτότητα και διευρύνεται το γνωστικό τους πλέγμα σχετικά με τις γνώσεις Η/Υ που κατέχουν.

Στη βιβλιογραφία, σχετικές, με το επίπεδο ψηφιακού γραμματισμού φοιτητών/τριών, έρευνες διαπιστώνουν ότι οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί αξιολογούν το γνωστικό τους υπόβαθρο στις ΤΠΕ ως «ικανοποιητικό», τουλάχιστον, όσον αφορά στα βασικά προγράμματα του Η/Υ. Επίσης, συνήθως, θεωρούν τους εαυτούς τους «άριστους» χρήστες των εφαρμογών του διαδικτύου (περιήγηση στον ιστό, ενασχόληση με εφαρμογές ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αναζήτηση πηγών για θέματα καθημερινότητας και ακαδημαϊκής φύσεως, ασχολία με ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, επικοινωνίας, ψυχαγωγίας κ.λπ.) (Thinysane, 2010; Μπίκος & Τζιφόπουλος, 2012: 338-342). Όσον αφορά στην εξοικείωσή τους με τα προγράμματα και τις εφαρμογές του Η/Υ συμβάλλουν τόσο τοπικοί/θεσμοθετημένοι φορείς, όπως το σχολείο και το Πανεπιστήμιο, ιδιωτικές μονάδες μάθησης (Σχολές Πληροφορικής και κατάρτισης ενηλίκων στις ΤΠΕ) όσο και άτυποι φορείς μάθησης, όπως είναι το περιβάλλον δραστηριοποίησης των υποψηφίων εκπαιδευτικών (Meyers, Erickson & Small, 2013). Διόλου ευκαταφρόνητος παράγοντας, αλλά αντιθέτως με σημαντική συμβολή, είναι αυτός της αυτομόρφωσης που έρχεται να ενισχύσει τα γνωστικά σχήματα των υποψηφίων σε θέματα νέων τεχνολογιών.

Οι πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού (digital literacy practices) των υποψηφίων εκπαιδευτικών στον ακαδημαϊκό χώρο φαίνεται να είναι συνοφασμένες με τις παραδοσιακές/συμβατικές μορφές γραμματισμού, όπως είναι η ανάγνωση και η γραφή, με την υποβοήθηση, όμως, της οθόνης και της συσκευής του Η/Υ. Οι φοιτητές/τριες, με μεγάλη συχνότητα, επιδίδονται σε εργασίες ακαδημαϊκού γραμματισμού, σε παραγωγή, δηλαδή, γραπτού λόγου μέσω του επεξεργαστή κειμένου και του προγράμματος παρουσίασης, σε αναζήτηση βιβλιογραφικού υλικού και πηγών, για την εκπόνηση πανεπιστημιακών εργασιών, όπως και σε αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο, μέσω προσαρμοσμένων μηχανών και ειδικών λογισμικών πακέτων. Στον αντίποδα, στις έξω-ακαδημαϊκές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού τους, μονοπωλούν οι εφαρμογές ψυχαγωγίας και κοινωνικής δικτύωσης μέσω των: Facebook, MySpace, Twitter, LinkedIn, Skype, Diaspora κ.ά. (Perkel, 2008; Davies, 2012; Greenhow & Gleason, 2012) και σε μικρότερο βαθμό οι εφαρμογές που συνδέονται με τις υποχρεώσεις τους στο Πανεπιστήμιο.

Σκοπός, ερωτήματα και μεθοδολογία της έρευνας

Η παρούσα έρευνα στοχεύει στην παρουσίαση, ανάλυση και ερμηνεία των χαρακτηριστικών που συγκροτούν τη λεγόμενη ψηφιακή ταυτότητα του σύγχρονου εκπαιδευτικού. Μέσω,

δηλαδή, της παρουσίασης των προγραμμάτων και εφαρμογών Η/Υ που αξιοποιεί σε διαφορετικά περιβάλλοντα μάθησης, του επιπέδου ψηφιακού γραμματισμού του και των φορέων από τους οποίους απέκτησε αυτές τις γνώσεις θα σκιαγραφηθεί το προφίλ του σύγχρονου υποψήφιου Έλληνα φιλόλογου, ο οποίος θα κληθεί να διδάξει, μελλοντικά, με τη συμβολή των ΤΠΕ.

Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι τα εξής:

- Σε ποιες πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού επιδίδονται οι υποψήφιοι φιλόλογοι σε ακαδημαϊκά περιβάλλοντα μάθησης;
- Σε ποιες πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού επιδίδονται οι υποψήφιοι φιλόλογοι σε έξω-ακαδημαϊκά περιβάλλοντα μάθησης;
- Βάσει της αυτο-αξιολόγησης των γνώσεων Η/Υ που κατέχουν, σε ποια κατηγορία χρηστών εντάσσονται; Στους «αρχάριους», «μέτριους/ ικανοποιητικούς» ή «πολύ καλούς/ άριστους» χρήστες;
- Ποιοι είναι εκείνοι οι φορείς μάθησης που υποστήριξαν τους/ τις φοιτητές/ τριες, ώστε να αποκτήσουν το συγκεκριμένο προφίλ ψηφιακά εγγράμματος ή μη εκπαιδευτικού;

Το δείγμα της εν λόγω έρευνας αποτέλεσαν δεκαπέντε φοιτητές/ τριες των Τμημάτων Φιλολογίας, Ιστορίας-Αρχαιολογίας και Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Για τις ανάγκες της έρευνας σχεδιάστηκε ένας ημιδομημένος οδηγός συνέντευξης, με άξονες και επιμέρους ερωτήματα αναφορικά με α) τις γνώσεις προγραμμάτων και εφαρμογών Η/Υ που χρησιμοποιούν στο Πανεπιστήμιο, β) τις γνώσεις προγραμμάτων και εφαρμογών Η/Υ που χρησιμοποιούν στο σπίτι, γ) το γνωστικό τους επίπεδο στις ΤΠΕ, που τους κατατάσσει σε μία συγκεκριμένη κατηγορία χρηστών και δ) τους τυπικούς ή/ και άτυπους φορείς από τους οποίους απέκτησαν αυτές τις γνώσεις.

Το στάδιο της απομαγνητοφώνησης των συνεντεύξεων ακολούθησε η ομαδοποίηση των δεδομένων με τη συμβολή της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, μέσω της δημιουργίας ενός επαγωγικού συστήματος κατηγοριών. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν τα παραδείγματα της δόμησης περιεχομένου και της πρότυπης δόμησης (Μπονίδης, 2004: 128-134).

Τα ποιοτικά δεδομένα της έρευνας

Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού σε ακαδημαϊκά περιβάλλοντα μάθησης

Ακαδημαϊκή χρήση

Οι υποψήφιοι φιλόλογοι του δείγματος αξιοποιούν, συνήθως, τις εκπαιδευτικές εφαρμογές του Η/Υ στο ακαδημαϊκό πλαίσιο. Γεγονός, βέβαια, που φανερώνει τη διάσταση που επικρατεί ανάμεσα στις πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού των υποψηφίων εκπαιδευτικών στον ακαδημαϊκό χώρο και σε έξω-ακαδημαϊκά περιβάλλοντα μάθησης. Πιο συγκεκριμένα, το πλαίσιο της τυπικής μάθησης ευνοεί την ενασχόλησή τους με το διαδίκτυο για αναζήτηση βιβλιογραφίας, όπως επιστημονικά συγγράμματα, περιοδικά και ποικίλης ύλης αρθρογραφία. Σχεδόν ομόφωνη είναι η επιλογή της χρήσης του Η/Υ ως πρακτικής ακαδημαϊκού γραμματισμού, με το επιχείρημα ότι η πρόσβαση σε όλες τις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες είναι ελεύθερη από τους Η/Υ των βιβλιοθηκών, των εργαστηρίων και των νησίδων Η/Υ.

«Για ακαδημαϊκή χρήση κυρίως μου χρησιμεύει ο Η/Υ». «Ναι, χρησιμοποιώ τις μηχανές αναζήτησης των βιβλιοθηκών, για βιβλία, εργασίες και περιοδικά. Σχεδόν ποτέ δεν τον χρησιμοποιώ για παιχνίδια ή

μουσική ή να κατεβάσω κάτι». «Στη βιβλιοθήκη του τομέα μου μπαίνω στη βάση δεδομένων (...) και έχει τύχει να ψάξω για πανεπιστημιακά άρθρα, ή σε ποια βιβλιοθήκη θα βρω κάποιο βιβλίο». «(...) Ψάχνω για τις εργασίες μου και μάλιστα υπάρχουν συγκεκριμένοι ιστοχώροι, που μάλιστα έχεις πρόσβαση μόνο από το Πανεπιστήμιο και δωρεάν».

Ενημέρωση

Ελάχιστοι/ες φοιτητές/τριες αξιοποιούν τα ψηφιακά μέσα της Σχολής τους για να ελέγχουν την ηλεκτρονική αλληλογραφία τους, να βρίσκουν πληροφορίες μέσω του διαδικτύου για θέματα καθημερινής φύσεως και να ενημερώνονται από τις ηλεκτρονικές εφημερίδες και τις ειδησεογραφικές σελίδες.

«Ναι, κατά κύριο λόγο, όταν δεν προλαβαίνω στο σπίτι, μπαίνω και τσεκάρω την αλληλογραφία μου. Και, αν χρειάζεται να στείλω κάποιο email, το οποίο επείγει, το γράφω εκεί επιτόπου». «Για να διαβάσω κάποια είδηση, αν υπάρχει κάποια έκτακτη επικαιρότητα». «Έλεγχος των email. (...) Αν υπάρξει κάτι επείγον και χρειαστεί να στείλω κάποιο email σε ένα φίλο μου και δεν έχω πρόσβαση από αλλού, θα χρησιμοποιήσω τον πανεπιστημιακό Η/Υ».

Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού σε έξω-ακαδημαϊκά περιβάλλοντα μάθησης

Ενημέρωση

Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί αναφέρουν ότι ο Η/Υ, ή όποια άλλη ψηφιακή συσκευή τελευταίας γενιάς χρησιμοποιούν στο χώρο του σπιτιού τους, αποτελεί γι' αυτούς μέσο ενημέρωσης και πληροφόρησης. Οι διαδικτυακές εφαρμογές και οι μηχανές αναζήτησης αποτελούν για τους υποψηφίους ένα εύχρηστο πληροφοριακό «εργαλείο». Αναζητούν, δηλαδή, πληροφορίες για θέματα της καθημερινότητας, ενημερώνονται από τα ηλεκτρονικά δελτία ειδήσεων, από τις ιστοσελίδες πρόγνωσης του καιρού και από ιστοσελίδες ποικίλου ενδιαφέροντος.

«Μέσω του διαδικτύου ενημερώνομαι για τις ειδήσεις. Ειδησεογραφικές, κατά κύριο λόγο, σελίδες. Μετά ψάχνω πληροφορίες πιο γενικές, όπως είναι ο καιρός». «Ενημερώνομαι από το διαδίκτυο κάθε μέρα. Οι πληροφορίες οι οποίες παίρνω και μαθαίνω, τα πάντα, είναι από το διαδίκτυο. Δεν αγοράζω εφημερίδες ή κάποιο έντυπο. Είναι όλα από το Internet. Αναζητώ πληροφορίες, και ό,τι μαθαίνω, το μαθαίνω ηλεκτρονικά».

Ψυχαγωγία

Η μουσική αποτελεί βασική πρακτική ψηφιακού γραμματισμού των υποκειμένων της έρευνας. Οι υποψήφιοι φιλόλογοι έξω από τον ακαδημαϊκό χώρο αξιοποιούν τις δυνατότητες του Η/Υ για να ψυχαγωγηθούν μέσω της μουσικής, να «κατεβάσουν» μουσικές επιλογές, να αποθηκεύσουν μουσικά κομμάτια που επιθυμούν και να διασκεδάσουν με τις διάφορες εφαρμογές, τις οποίες παρέχουν οι Η/Υ και τα κινητά τηλέφωνα τελευταίας τεχνολογικής γενιάς.

«Χρησιμοποιώ τα i-tunes και ό,τι software (λογισμικό), σχετικά με τη μουσική και τα μουσικά κομμάτια». «Ακούω πολύ συχνά μουσική μέσω του Η/Υ και του διαδικτύου, κάνω "download". Είναι μέσο ψυχαγωγίας για εμένα».

Κοινωνική δικτύωση

Σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, όπως είναι το Facebook, το Twitter και άλλες, μονοπωλούν το ενδιαφέρον των φοιτητών/τριών, μέσω των οποίων επικοινωνούν με φίλους τους, κάνουν γνωριμίες, συζητούν στα διάφορα «δωμάτια» διαλόγου και ανοίγουν, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν, ένα «παράθυρο» στο σύγχρονο κόσμο.

«(...) και το Facebook, και αυτό είναι σε καθημερινή βάση και μου ανοίγει ένα «παράθυρο» στον κόσμο. Βρίσκω φίλους, μιλάω μαζί τους. Έχει πλάκα». «Η επικοινωνία με άλλα άτομα με το Facebook είναι καλή επιλογή. Σε καθημερινή βάση το χρησιμοποιώ (...).»

Ακαδημαϊκή χρήση

Ωστόσο, ο Η/Υ αποτελεί και ακαδημαϊκή πρακτική ενίσχυσης του ψηφιακού γραμματισμού των υποψηφίων φιλόλογων. Οι συμμετέχοντες της έρευνας αναφέρουν ότι αξιοποιούν τις πολλαπλές δυνατότητες του διαδικτύου για αναζήτηση ηλεκτρονικών πηγών, για θέματα ακαδημαϊκού χαρακτήρα. Αναζητούν υλικό για τα πανεπιστημιακά τους μαθήματα, εισάγουν δεδομένα σε ειδικές φόρμες βιβλιογραφικής αναζήτησης και διαβάζουν ηλεκτρονικά βιβλία και κείμενα, σχετικά με το αντικείμενο των σπουδών τους και των συνθετικών ή ατομικών εργασιών που εκπονούν στο Πανεπιστήμιο. Χρησιμοποιούν, ακόμη, προγράμματα παραγωγής γραπτού λόγου, όπως είναι ο επεξεργαστής κειμένου και το πρόγραμμα παρουσίασης, για την συγγραφή ενός κειμένου και για την παρουσίαση μιας εργασίας.

«Χρησιμοποιώ το Word και για έγγραφα και για κείμενα γραπτά και για εργασίες κ.λπ.. Και μετά, όσον αφορά στο διαδίκτυο, χρησιμοποιώ μηχανές αναζήτησης». «(...) Σχετικά συχνή είναι η χρήση του Word για τις εργασίες της Σχολής, το PowerPoint φυσικά, ε, το e-class, blackboard, σχεδόν σε καθημερινή βάση». «Ασχολούμαι με τα πανεπιστημιακά μαθήματα και τις εργασίες μου, σχεδόν κάθε μέρα, από το χώρο του σπιτιού μου». «Χρησιμοποιώ αρκετά συχνά (...) και το OPAC για να βρίσκω ό,τι χρειάζομαι από βιβλιογραφία και αναζήτηση πηγών (...) και το λεξικό της νεοελληνικής στο διαδίκτυο, όπως και την τράπεζα αρχαίων κειμένων TLG (Thesaurus Linguae Graecae) για παράδειγμα».

Αυτο-αξιολόγηση ψηφιακού γραμματισμού υποψηφίων φιλόλογων

Η ερώτηση που αφορά στην αυτοαξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων, που κατέχουν σε βασικά και εξειδικευμένα προγράμματα Η/Υ, κατατάσσει το δείγμα της έρευνας σε δύο βασικές κατηγορίες χρηστών: α) στους μέτριους/ικανοποιητικούς και β) στους πολύ καλούς/άριστους.

Μέτριοι/ικανοποιητικοί χρήστες

Οι περισσότεροι υποψήφιοι φιλόλογοι θεωρούν ότι είναι μέτριοι χρήστες των προγραμμάτων του Η/Υ. Συγκεκριμένα, ισχυρίζονται ότι χειρίζονται, σε ικανοποιητικό βαθμό, προγράμματα όπως ο επεξεργαστής κειμένου, το πρόγραμμα παρουσίασης και οι εφαρμογές του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και, γενικότερα, του διαδικτύου. Μικρότερο βαθμό εξοικείωσης δηλώνουν στο πρόγραμμα των λογιστικών φύλλων και στις βάσεις δεδομένων. Τέλος, δεν κατέχουν γνώσεις σχετικά με τα προγράμματα στατιστικής επεξεργασίας δεδομένων και με τα λογισμικά πακέτα εκπαιδευτικής χρήσης.

«Μέτριοι χρήστη, θα έλεγα. Τι χειρίζομαι καλύτερα; Το διαδίκτυο είναι το πρώτο που χειρίζομαι καλά και δεύτερον ο επεξεργαστής κειμένου. Λιγότερο, βάσεις δεδομένων έως και καθόλου, ποτέ δεν μπόρεσα να τις καταλάβω. Και για τα λογιστικά φύλλα ελάχιστα ξέρω». «Σίγουρα μπορώ να χειριστώ πολύ καλά

το Word και το PowerPoint και τα έχω χρησιμοποιήσει πολλές φορές. Το Access και το Excel δεν τα γνωρίζω πολύ, γιατί δεν χρειάστηκε να τα χρησιμοποιήσω ποτέ. Εφαρμογές διαδικτύου σε καθημερινή χρήση, οπότε θα έλεγα ότι είμαι ικανοποιητικός χρήστης».

Πολύ καλοί/ άριστοι χρήστες

Υπάρχουν αρκετοί/ ες φοιτητές/τριες, οι οποίοι/ες αυτοαξιολογούνται ως πολύ καλοί/άριστοι χρήστες του Η/Υ. Αυτό το δείγμα της έρευνας αναφέρει ότι χειρίζεται με επάρκεια τα βασικά προγράμματα του Η/Υ και, βέβαια, ασχολείται με αρκετά προχωρημένες εφαρμογές του διαδικτύου, όπως η δημιουργία ιστοσελίδων και περιβαλλόντων, τα οποία δεν είναι γνωστά στο μέσο χρήστη. Δηλώνουν, ωστόσο, ότι έχουν ακούσει για τα λογισμικά πακέτα εκπαιδευτικής χρήσης, τα έχουν «συναντήσει» σε κάποιο μάθημα ή έχουν πληροφορηθεί γι' αυτά μέσω δικής τους αναζήτησης, ωστόσο δεν τα έχουν αξιοποιήσει συστηματικά στον ακαδημαϊκό χώρο, ώστε να εξοικειωθούν αρκετά.

«Είμαι σε πολύ καλό επίπεδο, γιατί γνωρίζω όλα τα προγράμματα του office. Μπορώ να χρησιμοποιώ τον Η/Υ για πολλά πράγματα, όπως και για να φτιάχνω ιστοσελίδες. Είμαι πάρα πολύ εξοικειωμένος με όλα αυτά». «Μάλλον είμαι στο επίπεδο του πολύ καλού χειριστή, γιατί και από το σχολείο έμαθα προγράμματα, που χειριζόμασταν, κι εγώ η ίδια τα χρησιμοποιούσα στο σπίτι, οπότε νομίζω ότι είμαι σ' αυτό το επίπεδο. (...) Τα εκπαιδευτικά λογισμικά τα γνωρίζω σε κάποιο βαθμό, κυρίως στο μάθημα των Αρχαίων τα διδάχθηκα». «Θεωρώ ότι είμαι πολύ καλός χειριστής του Η/Υ. Στα βασικά προγράμματα, όπως είναι το Word το PowerPoint, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το Internet, αυτά τα ξέρω. Τα χειρίζομαι πάρα πολύ καλά».

ΤΠΕ και φορείς μάθησης

Ιδιωτικοί φορείς

Οι υποψήφιοι φιλόλογοι ισχυρίζονται ότι απέκτησαν γνώσεις προγραμμάτων και εφαρμογών Η/Υ μέσω ιδιωτικών φορέων μάθησης, όπως είναι οι ιδιωτικές Σχολές Πληροφορικής. Η συμβολή επίσημων φορέων μάθησης, όπως η Πρωτοβάθμια και η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, φαίνεται να μην είναι τόσο σημαντική, παρά το γεγονός ότι έδωσε στα υποκείμενα της έρευνας κάποια αρχικά ερεθίσματα επαφής με τον Η/Υ. Ελάχιστη φαίνεται να είναι και η συμβολή της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σ' αυτό το πεδίο.

«Σχολές Πληροφορικής πάρα πολύ και αυτήν είναι η αλήθεια και οι περισσότερες γνώσεις μου πηγάζουν από εκεί, ουσιαστικά η ιδιωτική εκπαίδευση». «Στο Δημοτικό πολύ βασικά πράγματα τα οποία συνεχίστηκαν στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο και μπορώ να πω ότι δεν βοήθησαν καθόλου». «Το Πανεπιστήμιο, δυστυχώς, δεν μου πρόσφερε πολλά. Μόνο κάποιες γνώσεις που τις είχα ήδη αποκτήσει».

Αυτομόρφωση

Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι οι περισσότερες πρότυπες αναφορές επικεντρώνονται στην ενασχόληση του υποψηφίου φιλόλογου με τον Η/Υ, χωρίς τη βοήθεια κάποιου επίσημου φορέα μάθησης. Αναφέρουν, χαρακτηριστικά, ότι πειραματίστηκαν και μέσω της δοκιμής και πλάνης έμαθαν να αξιοποιούν τις δυνατότητες πολλών προγραμμάτων. Η απόκτηση, δηλαδή, γνώσεων Η/Υ βασίστηκε, κατά κύριο λόγο, στη αυτενέργειά τους μέσω της λεγόμενης αυτομόρφωσης.

«Κατά κύριο λόγο, δεν είναι από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, όπως είναι η Δευτεροβάθμια και η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. (...) Όπως συμβαίνει με τους περισσότερους, βάσει αυτενέργειας αποκτώνται

οι περισσότερες γνώσεις. Πόσο θα καθίσεις μόνος σου να το φάξεις, (...), εμπειρικά δηλαδή πάνω κάτω». «Το έφαγα. Άνοιγα ένα πρόγραμμα, άνοιγα άλλο και κάποια στιγμή έβγαλα άκρη. Πειραματίστηκα».

Συζήτηση και συμπεράσματα

Η εισαγωγή και διάχυση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πραγματικότητα αποτελεί, διεθνώς, μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις των ιθυνόντων της εκπαιδευτικής πολιτικής, με αποτέλεσμα να επενδύονται σημαντικά και, πολλές φορές, υπέρογκα χρηματικά ποσά, για τον λόγο αυτό (European Commission, 2013: 14). Οι προσπάθειες αυτές κινούνται προς την κατεύθυνση της εσωτερικής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, με κύριους αποδέκτες τους μαθητές της σύγχρονης/ ψηφιακής γενιάς, οι οποίοι κοινωνικοποιούνται με κυρίαρχο γλωσσικό κώδικα αυτόν του Η/Υ και των ψηφιακών του εφαρμογών. Η αποτελεσματική, λοιπόν, ένταξη των ΤΠΕ στον εκπαιδευτικό χώρο μπορεί να ενισχύσει, σημαντικά, το προφίλ του εκπαιδευτικού και, κατ' επέκταση, του σύγχρονου μαθητή. Διεθνείς Οργανισμοί, όπως για παράδειγμα ο ΟΟΣΑ, επιχειρηματολογούν υπέρ της άποψης ότι ένας ψηφιακά εγγράμματος πολίτης του 2020 θα αποτελεί απαραίτητο «μοχλό» ανάπτυξης της αγοράς εργασίας, διότι θα βελτιστοποιεί τις γνωστικές του δομές και θα εφευρίσκει, ενδεχομένως, στρατηγικές πρόσκτησης και διάχυσης της νέας γνώσης (OECD, 2012).

Η αποτελεσματική ένταξη των ΤΠΕ στη διδακτική πρακτική, φαίνεται να αποτελεί πρόκληση για το σύγχρονο Έλληνα εκπαιδευτικό. Παράλληλα, η παραπάνω κατάσταση απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να έχουν αποκτήσει, τουλάχιστον, ένα βασικό πλέγμα γνώσεων και δεξιοτήτων σχετικά με τις ΤΠΕ, για να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στη διδασκαλία τους. Στο σημείο αυτό, η παρούσα έρευνα λαμβάνοντας υπόψη τον προβληματισμό της σύγχρονης βιβλιογραφίας, σκιαγραφεί το προφίλ και οριοθετεί την ψηφιακή ταυτότητα του σύγχρονου υποψηφίου φιλόλογου. Σύμφωνα με τις ποιοτικές αναλύσεις της έρευνας, ψηφιακά εγγράμματος μπορεί να χαρακτηριστεί ο υποψήφιος φιλόλογος, ο οποίος είναι εξοικειωμένος, τουλάχιστον, με τα βασικά προγράμματα του Η/Υ και τις εφαρμογές του διαδικτύου, και έχει ως καθημερινό μέσο πληροφόρησης, εργασίας, ψυχαγωγίας και κοινωνικής δικτύωσης τον Η/Υ. Οι γνώσεις αυτές έχουν αποκτηθεί, κατά κύριο λόγο, είτε μέσω ιδιωτικών φορέων μάθησης είτε μέσω προσωπικής εμπλοκής με τις ΤΠΕ. Ωστόσο, οι υποψήφιοι φιλόλογοι φαίνεται να αδυνατούν να γεφυρώσουν τις ακαδημαϊκές με τις έξω-ακαδημαϊκές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού τους.

Όλα τα παραπάνω, λοιπόν, ισχυροποιούν την παραδοχή ότι οι σύγχρονοι εκπαιδευτικοί καταβάλλουν προσπάθειες διαμόρφωσης της ψηφιακής τους ταυτότητας, ωστόσο υστερούν ως προς τις γνώσεις και δεξιότητες που κατέχουν σε σχέση με τους μαθητές της νέας χιλιετίας (New Millennium Learners) (OECD, 2012). Οι ψηφιακές εμπειρίες των υποψηφίων εκπαιδευτικών τους κατατάσσουν μεν στην κατηγορία των ψηφιακά εγγράμματος, τους αποκλείουν δε από την κατηγορία των «φυσικών ομιλητών» της ψηφιακής εποχής των ψηφιακών «θαγενών». Οι σύγχρονοι εκπαιδευτικοί, παρά το γεγονός ότι είναι αρκετά εξοικειωμένοι με τις ΤΠΕ, δεν θα μπορέσουν, ωστόσο, μάλλον ποτέ να συμβαδίσουν με τους μαθητές τους. Η διαπίστωση αυτή δικαιολογείται, εν μέρει, από το γεγονός ότι η εξοικειωσή τους προήλθε σε ύστερο στάδιο, ενώ κοινωνικοποιήθηκαν, κυρίως, με πρακτικές έντοπου/ συμβατικού γραμματισμού ή βρέθηκαν στο μεταίχμιο αυτών των ραγδαίων αλλαγών και ανακατατάξεων (Gamliel & Hazan, 2013).

Από την παραπάνω συζήτηση, τέλος, προκύπτει το ζήτημα της ανάληψης «ευθυνών». Οι επίσημοι, δηλαδή, φορείς υποχρεωτικής και μετα-υποχρεωτικής εκπαίδευσης, ξεκινώντας από την Πρωτοβάθμια και καταλήγοντας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αλλά και οι φορείς επιμόρφωσης και διά βίου μάθησης οφείλουν μέσω των προγραμμάτων τους να

αμβλύνουν ή να εξαλείψουν τις εμφανείς, πλέον, ψηφιακές ανισότητες, ανάμεσα στους μαθητές της νέας γενιάς και στους σύγχρονους εκπαιδευτικούς. Η εκάστοτε εκπαιδευτική πολιτική δεν είναι δυνατόν να ικανοποιήσει τα αιτήματα για εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης μόνο μέσα από την αποδοχή των αρχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με τις ΤΠΕ, αν τελικά δεν προχωρήσει, συνειδητά, στην υιοθέτηση εφικτών πρακτικών και αποτελεσματικών στρατηγικών για ένταξη και αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας στον εκπαιδευτικό χώρο.

Αναφορές

- Burnett, C. (2011). Pre-service teachers' digital literacy practices: exploring contingency in identity and digital literacy in and out of educational contexts. *Language and Education*, 25(5), 433-449.
- Davies, J. (2012). Facebook on Facebook as a new literacy practice. *Computer and Education*, 59(1), 19-29.
- Davies, H., Halfond, S., & Gibbins, N. (2012). Digital natives? Investigating young people's critical skills in evaluating web based information. In *Proceedings of the 3rd Annual ACM Web Science Conference* (pp. 78-81), ACM, 2012.
- European Commission (2013). *Survey of schools: ICT in education*. Digital Agenda for Europe. Final Study Report, February 2013.
- Gamliel, T., & Hazan, H. (2013). 'Digital natives': honour and respect in computerized encounters between Israeli Jewish and Arab children and adult learners. *British Educational Research Journal*.
- Greenhow, C., & Gleason, B. (2012). Twitteracy: tweeting as a new literacy practice. *The Educational Forum*, 76(4), 464-478.
- Larose, F., Grenon, V., Morin M., & Hasni, A. (2009). The impact of pre-service field training sessions on the probability of future teachers using ICT in school. *European Journal of Teacher Education*, 32(3), 289-303.
- Madden, A., Ford, N., Miller, D., & Levy, P. (2005). Using the internet in teaching: the views of practitioners. A survey of the views of secondary school teachers in Sheffield, UK. *British Journal of Educational Technology*, 36(2), 255-280.
- Meyers, E. M., Erickson, I., & Small, R. V. (2013). Digital literacy and informal learning environments: an introduction. *Learning, Media and Technology*, 1-13.
- OECD (2012). *Connected minds: technology and today's learners*. Paris, OECD Publishing.
- Perkel, D. (2008). Copy and paste literacy? Literacy practices in the production of a MySpace profile. In K. Drotner, H. S. Jensen, & K. C. Schroeder (eds.), *Informal learning and digital media: constructions, contexts and consequences* (pp. 203-224). Newcastle, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6
- Sutherland, L., Howard, S., & Markauskaite, L. (2010). Professional identity creation: examining the development of beginning pre-service teachers' understanding of their work as teachers. *Teaching and teacher education*, 26(3), 455-465.
- Tapscott, D. (2009). *Grown up digital: how the net generation is changing your world*. New York: McGraw-Hill Professional.
- Thinyane, H. (2010). Are digital natives a world-wide phenomenon? An investigation into South African first year students' use and experience with technology. *Computers and Education*, 55(1), 406-414.
- Ware, P. D., & Warschauer, M. (2005). Hybrid literacy texts and practices in technology-intensive environments. *International Journal of Educational Research*, 43(7), 432-44.
- Μπίκος, Κ., & Τζιφόπουλος, Μ. (2012). Ακαδημαϊκές και έξω-ακαδημαϊκές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού υποψηφίων φιλολόγων. Στο Κ. Δ. Μαλαφάντης, κ. ά. (επιμ.), *Πρακτικά 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου "Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα"* (σ. 335-346), Αθήνα: Διάδραση.
- Μπονιδης, Κ. (2004). *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας: διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Μεταίχμιο.